

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทน์
อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

An application of the four paths of accomplishment in the learning and
teaching management of the students in the primary school in the 5th
grade of Bantoom School, Banchan Sub-district, Bandung District,
Udonthani Province

พระมหาชินกฤต จิรวโส

Phra Maha Chinnakrit Jirawanso

บุญส่ง ลินธุ์นอก

Bunsong Sinnok

ประภาภรณ์ ภูขาว

Praphaporn Phukhao

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus

E-mail: chinnakrit76@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการ
บริหารงานของผู้บริหารและจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบล
บ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ดำเนินการวิจัยโดยการศึกษเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล
25 คน นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา จากผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรม
ของอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้าน
จันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีการใช้ ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมี
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งจิตตะและวิมังสาเป็นหลัก
ปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยช่วยเสริมให้
บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้น การที่ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการ
กระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4, การจัดการเรียนการสอน

Abstract

This research article has objective is to analyze the application of the Four Paths of Accomplishment in the learning and teaching management of the students in the primary school in the 5th grade of Ban Toom school, Ban Chan sub-district, Ban Dung district, Udon Thani province with its objective to analyze the applicative approach of the Four Paths of Accomplishment in the learning and teaching management of the students in the mentioned school. This research was conducted through the study of the documents and related literatures: Tipiṭaka, Buddhist academic documents and the in-depth interview of 25 key informants and the results of research is reported by the descriptive analysis. The result of research are found that the application of the Four Paths of Accomplishment in the learning and teaching management of the students in the school is to apply the aspiration (Chanda) and effort (Viriya) for practices in order to encourage people to be able to cope with the problems and obstacles with the people participation in providing both visions and works in the determined situations and the members in a group joined one another to make the plan, experience exchange, co-learning and applying in learning effectively.

Keywords: Application, The four paths, Learning and teaching management

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปจริยธรรมของเยาวชนที่น่าสนใจไว้ ดังนี้ ปัญหานักเรียนขาดระเบียบวินัยและย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย การทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังขาด การเอาใจใส่ดูแลและให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ผู้ที่มีความเข้าใจทางจริยธรรมเท่าที่ควร การพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยาก แต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง สามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุกคน ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี 2544 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การ สนับสนุนคณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยของเยาวชนเกี่ยวกับ ปัญหานักเรียนขาดระเบียบวินัย การย่อหย่อนในด้านจริยธรรม การแต่งกายไม่เรียบร้อย การทะเลาะวิวาท และการติดยาเสพติดให้โทษเนื่องจากขาดการเอาใจใส่ดูแลและให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และผู้ที่มีความเข้าใจทาง จริยธรรมเท่าที่ควร การพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยาก แต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ดังจะเห็นได้นับจาก 2544 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การ สนับสนุนคณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหา ยุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้ชื่อว่า “รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา” เป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจ ของผู้บริหารทั้งหลายที่ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงาน กระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการ

เรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาทางการศึกษาให้มีทั้ง ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ทิตนา แชนมณี, 2549)

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน การสำรวจ ปัญหาจริยธรรมที่ต้องการของนักเรียนทั้งระยะสั้นและระยะยาวยังไม่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยศึกษา ครูอาจารย์ ส่วนใหญ่มีแนวคิดและทัศนคติ ในเรื่องระเบียบต่างๆ ของโรงเรียนไม่ตรงกันจากสภาพการณ์ทางสังคมโลกที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมี รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบาย การปฏิรูป การศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการให้มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ให้ถึงจุดหมายสูงสุดที่กำหนดไว้ คือ เพื่อให้ ประชาชนมีศักยภาพในการ พัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แนวคิดข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำ ได้อย่างดียิ่ง ผู้นำในองค์การทาง การศึกษาในระดับสถานศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีคุณลักษณะ ของผู้นำ ที่ เอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมหรือการมีหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ หลักธรรมในการ ครองตน หลักธรรมในการครองคน และหลักธรรมในการครองงาน ซึ่งหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการ การศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนควร นำมาใช้ คือหลักอริยบท 4 เป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของอริยบท 4 คือ ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ วิริยะ หมายถึง ความ เพียรพยายาม จิตตะ หมายถึง ความมุ่งมั่นเอาใจใส่ และวิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญในงานที่ทำ ซึ่ง ผู้บริหารที่ใช้หลักอริยบท 4 (พระราชมุนี, 2526) เป็นหลักธรรมในการบริหารย่อมจะกลายเป็นศูนย์รวมใจรวม งานและสามารถจัดการให้งานบรรลุผลไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์หลักอริยบทธรรม 4 ประการ ในการ เรียน การสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตุม ตำบลบ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัด อุดรธานี เพื่อทราบถึงแนวทางในการใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารและใช้ส่งเสริมการ จัดการการเรียนรู้ของนักเรียน และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน และหลักอริยบท 4 คือ หลักธรรมหนึ่ง ที่จะช่วยให้การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน การจัดการเรียน การสอนของครู และการเรียนของ นักเรียน บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักอริยบท 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและเสนอแนวทางการประยุกต์หลักอริยบท 4 ในการจัดการเรียนการ สอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตุม ตำบลบ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักอริยบท 4 ที่ใช้ในการจัดการเรียนการ สอนและข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมอริยบท 4 ในพระไตรปิฎก เอกสาร งานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 25 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลอย่าง เฉพาะเจาะจง คือ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านตุม จำนวน 3 คน ครูสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 8 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 14 คน จากนั้นได้นำข้อมูลมาจัดกลุ่ม วิเคราะห์หาความ เชื่อมโยงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ไว้เป็น 4 ด้าน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

4.1 ผลของการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้บริหาร

ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ ในการบริหารในสถานศึกษา ผู้บริหารได้นำหลักอิทธิบาทธรรม 4 มาใช้ในการบริหารงาน ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แนะนำให้บุคลากรในสถานศึกษาให้รู้จักนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะ คือข้อที่ 1 ฉันทะ ให้มีความรักและพอใจในการสอน เมื่อมี ฉันทะ แล้วงานในแต่ละด้านก็สำเร็จลุล่วง งานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ในการบริหารงาน ทำให้ผู้บริหารเกิดความรักในงาน ทำให้ประสบผลสำเร็จ ด้านการบริหารโรงเรียนได้อย่างดีเยี่ยม

วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม การบริหารงานในสถานศึกษา ผู้บริหารได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะ เพื่อจะบริหารงานและแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ข้อที่ 2 วิริยะ ความเพียรพยายามในการบริหารงาน ทั้งยังแนะนำบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีความหมั่นเพียรในการสอน การทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ วิธีการทำให้เกิดความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จ คือ ต้องสร้างความพอใจในการบริหารงานเป็นเบื้องต้นเสียก่อน เมื่อมีความพอใจ รักใคร่ในงานที่ตนเองทำ ย่อมมีความเพียรพยายามเป็นลำดับต่อมา ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 2 คือ วิริยะ เป็นเหตุให้งานในสถานศึกษามีความก้าวหน้า ผล คือ โรงเรียนได้รับการประเมินไปในทางที่ดี

จิตตะ คือ จิตใจที่มุ่งมั่น ไม่หั่นเห ส่ายไปส่ายมา การบริหารงานของผู้บริหาร ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการบริหารงาน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ทอดทิ้ง ไม่วางธุระปล่อยให้งาน หรือปัญหาค้างคา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 3 คือ จิตตะ ทำให้งานของผู้บริหารสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ เพราะมีจิตใจที่มุ่งมั่น เอาใจใส่รับผิดชอบต่องาน ทำให้งานต่างๆ ไม่ค้างค้ำ ผู้บริหารสถานศึกษา ยังได้แนะนำให้บุคลากรในสถานศึกษาของตนมีความเอาใจใส่รับผิดชอบต่องานของตน ไม่ให้วางเฉยในธุระหน้าที่ ให้ทำด้วยความมุ่งมั่น จดจ่อ หากมีงานใดเกิดขึ้น และเป็นงานที่ต้องการอย่างเร่งด่วน ผู้บริหารสถานศึกษาก็เฝ้าระวังสนใจในการกำชับให้บุคลากรในสถานศึกษาของตนมุ่งมั่น ตั้งใจทำให้สำเร็จ ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 3 คือ จิตตะ เป็นเหตุให้งานที่ทำสำเร็จตามเป้าหมาย ผลที่ได้คือความสำเร็จของงาน งานไม่ค้างคา

วิมังสา คือ หมั่นไตร่ตรอง ใคร่ครวญ หาเหตุและผลในงานที่ทำ การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารมีความคิด ความไตร่ตรองใคร่ครวญในงานที่ตนเองทำแล้ว จึงลงมือทำและสั่งการให้บุคลากรในสถานศึกษาของตนได้ทำ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 คือ วิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาได้หมั่นไตร่ตรอง พิจารณาเหตุผลในงานที่เกิดขึ้นแล้ว จึงลงมือและสั่งการให้บุคลากรในสถานศึกษาของตนได้ดำเนินการตามขั้นตอน แก้ไขให้ถูกต้อง ไม่ขาดตกบกพร่องแล้ว จึงส่งไปตามคำสั่งของหน่วยงานหลัก ทั้งยังกำชับและแนะนำให้บุคลากรในสถานศึกษาของตน หมั่นใช้ความใคร่ครวญ พิจารณาหาเหตุและผลในงานที่ตนได้รับมอบหมายให้ถูกต้องสมบูรณ์ ไม่ขาดตกบกพร่อง เมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 คือ วิมังสา เป็นเหตุให้งานนั้นมีความถูกต้อง สมบูรณ์ ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างใด เป็นผลให้งานของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งเป็นผู้ออกคำสั่งงานนั้น

4.2 ผลของการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 สำหรับครูผู้สอน

ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ ในการสอน ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ ครูมีความชอบใจ รักในการสอนแก่นักเรียน มีความชอบใจที่จะสอนให้นักเรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ รักและพอใจที่จะสอนนักเรียนให้มีทักษะ เมื่อปัญหาใดเกิดขึ้นในการสอนก็มีความพอใจที่จะแก้ให้ปัญหานั้นลุล่วงไปด้วยดี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 1 คือ ฉันทะ ทำให้ครูเกิด

ความรู้สึกรักพอใจในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแก่นักเรียน เมื่อครูมีความพอใจ รักในการจัดกระบวนการเรียนการสอนนักเรียนก็ย่อมได้รับผลจากความพอใจในการสอนของครู ครูรักในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ทำให้การทำหน้าที่ของครูดำเนินไปอย่างเรียบง่าย นักเรียนก็ย่อมได้รับผลดีไปด้วย เมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 1 คือ ฉันทะ เป็นเหตุให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างเรียบง่าย ผลที่ได้รับ คือนักเรียนได้รับผลดี ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครู

วิริยะ ความเพียรพยายามในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ความเพียรพยายามในการทำหน้าที่ของครู ครูมีความเพียร มีความมุ่งมั่นบากบั่นที่จะจัดกระบวนการเรียนการสอนแก่นักเรียน อีกทั้งมีความมุ่งมั่นบากบั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะจัดกระบวนการเรียนการสอนแก่นักเรียน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 2 คือ วิริยะ ทำให้ครูเกิดความพากเพียรในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแก่นักเรียน มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างเรียบง่าย เป็นขั้นเป็นตอน ทำให้นักเรียนได้รับผลที่ดีของการเพียรพยายามในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูนั้น เมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 2 คือ วิริยะ เป็นเหตุให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างเรียบง่าย มีขั้นมีตอน ผลที่ได้รับ คือนักเรียนได้รับผลที่ดีของการเพียรพยายามในการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูนั้น

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน การเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ตนเองทำ ในงานที่ตนเองรับผิดชอบ ครูมีจิตจดจ่อในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งเอาใจฝักใฝ่ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เมื่อใดที่ครูมีคาบเรียนก็ไม่ว่างธุระ จัดการดำเนินการเรียนการสอนให้เสร็จสิ้นเป็นคาบ ๆ ไป การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 3 คือ จิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่ว่างธุระนี้ ทำให้ครูมีใจจดจ่ออยู่กับการจัดกระบวนการเรียนการสอน ทำให้การสอนเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีขั้นมีตอน นักเรียนก็ได้รับผลที่ดีจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นไปด้วย เมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 3 คือ จิตตะ เป็นเหตุให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเรียบง่ายดีงาม ผลที่ได้รับ คือนักเรียนได้รับผลจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เรียบง่ายนั้นไปด้วย

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการจัดกระบวนการเรียนการสอน การหมั่นไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่ทำนั้น ครูเมื่อจะดำเนินการเรียนการสอนจะพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งที่ทำ เมื่อใคร่ครวญดีแล้วจึงสั่งงานให้นักเรียนทำ งานที่มีการพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลดีแล้วจึงเป็นเหตุให้นักเรียนได้รับงานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อนักเรียนลงมือปฏิบัติก็ย่อมได้รับประสิทธิผลที่ดี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 คือ วิมังสา ความหมั่นไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นนี้ ทำให้ครูมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีความเรียบง่ายดีงาม สั่งงานที่มีประสิทธิภาพให้นักเรียน นักเรียนย่อมได้รับงานที่มีประสิทธิภาพเช่นกัน เมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 คือ วิมังสา เป็นเหตุให้ครูจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเรียบง่ายดีงาม สั่งงานที่มีประสิทธิภาพ ผลที่ได้รับ คือนักเรียนได้รับงานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อลงมือปฏิบัติย่อมได้รับประสิทธิผลที่ดี

4.2.1 สำหรับการเรียน การสอน

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียน การสอน ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ การจัดกระบวนการเรียน การสอนที่จัดไปตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ ทำให้กระบวนการจัดการเรียน การสอน เป็นไปด้วยความเรียบง่ายดีงาม ไม่มีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น เพราะ ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ ปัญหาในการจัดกระบวนการเรียน การสอน จึงไม่เกิดขึ้น การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 1 คือ ฉันทะ เป็นเหตุให้

การจัดกระบวนการเรียน การสอนดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ผลที่ได้รับ คือ ผู้เรียนได้รับผลดีจากการจัดกระบวนการเรียน การสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม ข้อ ฉันทะ ไปด้วย

วิริยะ ความเพียรพยายามในการจัดกระบวนการเรียน การสอน ความเพียรพยายามในการทำหน้าที่ มีความมุมานะบากบั่นในการจัดกระบวนการเรียน การสอนแก่ผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียน การสอนที่อาศัยหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการนี้ ทำให้กระบวนการจัดการเรียน การสอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ไม่มีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น เพราะวิริยะ มีความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ ในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ปัญหาจึงไม่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนได้รับผลดี การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 2 คือ วิริยะ เป็นเหตุให้การจัดกระบวนการเรียน การสอนดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ผลที่ได้รับ คือ ผู้เรียนได้รับผลดีจากการจัดกระบวนการเรียน การสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม ข้อ วิริยะ ไปด้วย

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน การเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ตนเองทำ ในงานที่ตนเองรับผิดชอบ การจัดกระบวนการเรียน การสอนที่ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการนี้ ทำให้การจัดการเรียน การสอนเป็นไปอย่างเรียบร้อย ผู้เรียนก็ได้รับผลที่ดีจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นไปด้วย ด้วยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 3 คือ จิตตะ เป็นเหตุให้การจัดกระบวนการเรียน การสอนดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ผลที่ได้รับ คือ ผู้เรียนได้รับผลที่ดีจากการจัดกระบวนการเรียน การสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม ข้อ วิริยะ ไปด้วย

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในการจัดกระบวนการเรียน การสอน การหมั่นไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่ทำนั้น ผู้สอนเมื่อจะดำเนินการเรียน การสอนจะพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งที่ทำเมื่อใคร่ครวญดีแล้วจึงสั่งงานให้ผู้เรียนทำ งานที่มีการพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลดีแล้วจึงเป็นเหตุให้ผู้เรียนได้รับงานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนลงมือปฏิบัติก็ย่อมได้รับประสิทธิผลที่ดี ด้วยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 คือ วิมังสา เป็นเหตุให้ผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเรียบร้อยดีงาม สิ่งงานที่มีประสิทธิภาพ ผลที่ได้รับ คือ ผู้เรียนได้รับงานที่มีประสิทธิภาพ เมื่อลงมือปฏิบัติได้รับประสิทธิผลที่ดีจากการจัดกระบวนการเรียน การสอนตามหลักอิทธิบาทธรรม ข้อ วิมังสา ไปด้วย

4.2.2 สำหรับการประกอบอาชีพ

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในอาชีพของตน เช่น มีอาชีพเป็นผู้บริหารในสถานศึกษา ต้องอาศัยความพอใจรักใคร่ในอาชีพของตนจึงจะประสบผลสำเร็จในอาชีพนั้นๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่น หากไม่มีความพอใจ ชอบใจในอาชีพผู้บริหารในสถานศึกษา ย่อมไม่พอใจที่จะเข้าทำหน้าที่ตามเวลา เวลาราชการแปดนาฬิกา สามสิบนาที อาจจะเข้าทำหน้าที่สิบนาฬิกาก็ได้ เพราะความไม่พอใจ ไม่ชอบใจในอาชีพของตน ฉะนั้นการจะประสบความสำเร็จในอาชีพของตน จะต้องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ข้อที่ 1 คือ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นเสียก่อน จึงจะประสบความสำเร็จในอาชีพนั้นได้

วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น คือ ขยันหมั่นเพียร หากไม่มีความขยันหมั่นเพียรในอาชีพของตน ก็ยากจะทำหน้าที่ในอาชีพของตนได้ หากมีอาชีพเป็นครู ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียร ยกตัวอย่างเช่น มีอาชีพเป็นครู แต่ไม่มีความขยันหมั่นเพียร ถึงเวลาเข้าสอนแต่ไม่เข้าสอน ใช้ข้ออ้างต่างๆ เพื่อไม่เข้าสอน อย่างนี้เป็นต้น การประกอบอาชีพของตนก็จะไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นการจะทำหน้าที่ในอาชีพของตนให้สมบูรณ์ได้ จะต้องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ข้อที่ 2 คือ วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้นเสียก่อน จึงจะมีความสมบูรณ์ในการทำหน้าที่ในอาชีพนั้นได้

จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ คือ เอาใจจดจ่อแต่สิ่งนั้น ไม่วางเฉย การประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ต้องมีใจจดจ่อแน่วแน่ต่อการทำอาชีพนั้น เช่น มีอาชีพเป็นนักเรียน ต้องมีใจจดจ่อแน่วแน่ต่อการทำหน้าที่ในอาชีพของตน มีงานใดที่ครูสั่งให้ทำ ก็ต้องมีใจจดจ่อแน่วแน่ที่จะทำให้สำเร็จ ไม่วางเฉย การทำหน้าที่ใน

อาชีพของตนจึงจะสำเร็จได้ตามความต้องการ ฉะนั้นการจะประสบผลสำเร็จในการทำหน้าที่ในอาชีพของตน จะต้องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ข้อที่ 3 คือ จิตตะ เอาใจฝึกฝนในสิ่งนั้นเสียก่อน จึงจะประสบผลสำเร็จในการทำหน้าที่ในอาชีพนั้นได้

วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น คือ หมั่นใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้นเสียก่อนจึงลงมือทำ แต่หากการทำงานในอาชีพของตน ไม่มีการใคร่ครวญหาเหตุผลเสียก่อนแล้วลงมือทำ งานที่ทำในอาชีพนั้นๆ ก็เกิดความล้มเหลว ไม่ผ่านได้ เช่น มีอาชีพเป็นพนักงานข้าราชการในสถานศึกษา ทำงานในตำแหน่งธุรการ แต่ในการทำงานขาดการใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น งานนั้นก็จะเกิดความไม่เรียบร้อย ขาดตกบกพร่อง อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นการจะทำงานในอาชีพของตนให้ผ่านไปได้ด้วยดี จะต้องประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ข้อที่ 4 คือ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเสียก่อน การทำงานในอาชีพนั้นจึงจะผ่านไปได้

4.3 ผลของการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียน

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ความรักความชอบในการเรียน ในเรื่องการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 นี้ บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ คอยแนะนำให้นักเรียนมีความพอใจในการเรียน นักเรียนได้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนอยู่เสมอ นักเรียนมีความพอใจในการเรียนอยู่ตลอดเวลา มีใจรักในสิ่งที่ตนทำ รักในหน้าที่ คือ การเรียน ทั้งยังมีครู คือ แรงผลักดันให้นักเรียนมีความชอบในการเรียน ชยัน เอาใจใส่ และพินิจใคร่ครวญในการเรียนอยู่เสมอ การส่งการบ้าน ก็ส่งเป็นประจำทุกรายวิชาที่ครูมอบหมายให้ทำ เพราะด้วยหลักอิทธิบาทธรรมข้อที่ 1 คือ ฉันทะ ความพอใจ ชอบใจในการเรียน ทำให้การเรียนนั้นเกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงขึ้น

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาลงมือการเรียนในสถานการศึกษาของนักเรียน นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ มีความตั้งใจในการเรียน นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ โดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 2 คือ วิริยะ กับการเรียนของตนเอง มีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนอยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อได้รับคำสั่งให้ทำการบ้าน หรือ ทำชิ้นงานส่งครู ก็จะมีความอดทนหา พากเพียรจนการบ้าน หรืองานชิ้นนั้นแล้วเสร็จ ไม่ย่อท้อแม้การบ้าน หรืองานชิ้นนั้น จะยากลำบากสักเพียงใด ก็ตาม ผลการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเรียน ทำให้ผลการเรียนของนักเรียนประสบผลสำเร็จขึ้นตามลำดับ

จิตตะ การเอาใจฝึกฝนในการเรียนรู้ ถ้าเกิดนักเรียนไม่เอาใจใส่ในสิ่งที่นักเรียนควรรู้แล้ว ย่อมเกิดปัญหากับนักเรียนในภายภาคหน้าได้ การใช้หลักอิทธิบาทธรรมข้อที่ 3 คือ จิตตะ จะทำให้งาน หรือชิ้นงานที่ครูสั่งให้ทำ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะจิตใจฝึกฝนแต่ในงาน หรือชิ้นงานที่ครูสั่งให้ทำ โดยที่นักเรียนไม่เพิกเฉยต่องานหรือชิ้นงานนั้น ไม่เพียงแต่งาน หรือชิ้นงานที่ครูสั่งให้ทำ แม้แต่การทำงานทุกอย่างที่บ้านของตนก็ย่อมสำเร็จไปด้วยดี เพราะจิตตะ คือความเอาใจใส่ต่องาน ผลของการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ทำให้นักเรียนมีคะแนนกับงาน และชิ้นงานที่ครูสั่งทำเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเพิ่มขึ้น ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความสามารถมากขึ้น เพราะวิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมข้อที่ 4 คือ วิมังสา ทำให้นักเรียนเกิดการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงาน หรือชิ้นงานทุกครั้ง มีการใคร่ครวญหาเหตุผลในการทำงาน หรือชิ้นงานที่ครูสั่งอยู่ตลอดเวลา ผลของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ข้อที่ 4 นี้ ทำให้งาน หรือชิ้นงานของนักเรียนที่ครูสั่ง เป็นงานที่ถูกต้องสมบูรณ์ ไม่มีข้อผิดพลาด หรือบกพร่องแต่อย่างใด

5. อภิปรายผล

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ, มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ผักผี ฝ่ายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามเอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกคน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการงานราชการ การมีอาชีพเป็นครู การมีอาชีพเป็นนักเรียน การทำงานเป็นพนักงานราชการ ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุขในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ พอใจในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมทักษะในการเรียน การสอน หลักธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จและเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการเรียนรู้นักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ฉันทะ คือเป็นเข้าศึกษาด้วยความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่อหน่าย ไม่ท้อถอย มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก จากสิ่งที่ว่าหนักกลายเป็นงานเบา ที่ยากก็กลายเป็นง่าย เช่น การประกวดวาดภาพ “ลดภาวะโลกร้อน” นักเรียนรักงานที่ตนได้รับผิดชอบและตั้งใจทำงานจึงได้ผลงานที่ดี ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่อหน่าย ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชภัทร เงินจตุรัส (2555: 75)

2. วิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง เช่น นักเรียนมีงานที่ครูผู้สอนสั่งการบ้านแล้วส่งให้ครบตามจำนวน นักเรียนไม่เกียจคร้านต่อหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ ถ้าขาดวิริยะจะทำให้เป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้ามีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข) (2560 : 73)

3. จิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันทั่วทั้งที่ เช่น รู้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการตอบปัญหา เรื่อง “อาเซียน” ในงาน Excellent fair ด้วยการ ใช้ปัญญาจึงทำให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ ถ้านักเรียนขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้ง่ายโดยไม่รู้ตัวหรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้เสียแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญมี วิทยาลัย (2560 : 96)

4. วิมังสา คือ ช่วยให้ทำงานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานถูกๆ ผิดๆ เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา หลักธรรมอิทธิบาท 4 นี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ 1) ทำให้เป็นคนมีนิสัยรักงาน ใฝ่ใจติดตามผลงานอย่างเพิลิดเพิลิน 2) รู้จักรับผิดชอบงานที่ทำด้วยมีระเบียบและสมเหตุสมผล 3) มีประสบการณ์จัดเจนในกิจกรรมหลายสาขา สามารถแก้ปัญหาได้เฉียบขาด ถูกต้องและรอบคอบ และ 4) ทำให้กิจการซึ่งไม่เหลือบ่ากว่าแรง บรรลุเป้าหมายสำเร็จ คุ่มค่าและทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาฉัตรชัย ธมมวรเมธี (ทันบาล) (2560 : 104)

จากการประยุกต์ใช้หลักธรรมของอิทธิบาท 4 ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้เด็กนักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการ

วางแผนการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5. สรุป

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ผักเฝ่ ฝ่ายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตีตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การมีอาชีพเป็นครู การมีอาชีพเป็นนักเรียน การทำงานเป็นพนักงานราชการ ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ พอใจในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่อง “ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยขอเสนอว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้เห็นความสำคัญใน 4 ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ การบริหารจัดการ การเรียนการสอน และบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาในรูปแบบต่างๆ

6.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำประเด็นอื่นๆ มาศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

1. ควรมีวิจัยเชิงทดลองเรื่อง การศึกษาเทคนิควิธีการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู กับการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในสถานศึกษาอื่นๆ
2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การประยุกต์อิทธิบาท 4 ในด้านตัวแปรอื่นๆ กับการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา
3. ควรศึกษาวิจัย การใช้อิทธิบาท 4 กับการทำงานทั้งในองค์กรภาครัฐ และเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- ชาภัทร เงินจตุรัส. (2555). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2549). ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องยากที่ทำได้จริง. กรุงเทพมหานคร: อัลฟา มิเลินเนียม.
- บุญมี วิทยาลัย. (2560). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาฉัตรชัย ธมมวรมณี (ทันบาล). (2560). ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณารสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี. (2526). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.